

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ
ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ У СУЧАСНОМУ
ЗАКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Виконала:
магістрантка 2 курсу групи KorOs1-M20z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Лешун Ганна Іванівна

Науковий керівник:
Бугера Ю.Ю., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психолого-медико-
педагогічних основ корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ.....	5
1.1. Сутність і зміст поняття «педагогічна інновація».....	5
1.2. Інноваційні підходи до навчально-виховного процесу в умовах сучасного закладу спеціальної середньої освіти.....	17
Висновок до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ У ЗАКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	37
2.1. Опис методики експериментального дослідження.....	37
2.2. Результати дослідження використання інноваційних методів і форм організації навчання дітей з порушеннями інтелекту.....	42
Висновок до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	50
3.1. Особливості впровадження інноваційних форм і методів в навчальний процес дітей з інтелектуальними порушеннями.....	50
3.2. Зміст та методика застосування ЛЕГО-технологій на уроках математики у сучасному закладі спеціальної середньої освіти.....	56
Висновок до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Забезпечення компетентнісної спрямованості системи освіти в Україні є одним із пріоритетних напрямів її удосконалення. У контексті трансформаційних змін в суспільстві є реалізація інноваційного потенціалу закладів освіти щодо розвитку життєвих компетентностей підростаючого покоління.

Ключовою стратегією Нової української школи є реалізація компетентнісного підходу, що передбачає оновлення змісту освіти, формування необхідних життєвих компетентностей учнів. Компетентнісним підходом визначається спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, яким ієрархічно підпорядковані компетентності учнів: ключові, життєві та предметні (Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, І. Зимня, О. Овчарук, Л. Парамонова, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський та ін.).

В умовах впровадження концепції Нової української школи відбувається процес модернізації освіти дітей з порушеннями інтелекту, якому сприяють розробка та впровадження Державного стандарту початкової освіти, типових освітніх програм навчання, визначення змісту корекційно-розвивальної роботи як в умовах інклюзивного навчання, так і в умовах системи спеціальної освіти. Життєвою компетентністю дітей з порушеннями інтелекту розглядається здатність цілісно реалізовувати на практиці знання, навички, уміння, досвід і цінності, набуті та необхідні для успішного навчання, праці та самореалізації у житті. Сучасні технології навчання дітей з порушеннями інтелекту спрямовані на підготовку учнів до розвитку їх пізнавальних здібностей, самостійної життєдіяльності, успішної в майбутньому соціально-трудової адаптації, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до індивідуальних та вікових психофізіологічних особливостей і потреб.

Зважаючи на актуальність означеної проблеми ми й обрали тему дипломної роботи магістра «Інноваційні форми і методи організації навчання дітей з

інтелектуальними порушеннями у сучасному закладі спеціальної середньої освіти».

Мета дослідження – визначити особливості використання інноваційних форм і методів організації навчання дітей з інтелектуальними порушеннями.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз літературних джерел з проблеми використання інноваційних форм і методів організації навчання дітей з інтелектуальними порушеннями

2. Здійснити експериментальне вивчення досвіду педагогів закладу спеціальної середньої освіти з використання інноваційних форм і методів організації навчання.

3. Визначити умови застосування інноваційних форм і методів організації навчання.

4. Розробити та апробувати ігрові вправи з використанням інноваційних засобів для дітей з інтелектуальними порушеннями.

Об'єкт дослідження – інноваційні форми і методи організації навчання дітей з порушеннями інтелекту.

Предмет дослідження – особливості використання інноваційних засобів у навчанні дітей з порушеннями інтелекту.

Методи дослідження: аналіз загальної та спеціальної літератури з теми дослідження, анкетування педагогів для вивчення їхнього досвіду з використання інноваційних засобів організації навчання дітей з інтелектуальними порушеннями, анкетування учнів з порушеннями інтелекту з метою вивчення переважаючих інтересів у навчанні і ставлення до уроків з використанням інноваційних засобів, бесіда, спостереження, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Практичне значення дипломної роботи магістра полягає у можливості використання розроблених нами ігрових завдань з розвитку математичних вмінь

та навичок в освітньому процесі закладу спеціальної загальної освіти для навчання дітей з порушеннями інтелекту.

Експериментальна база дослідження: Експериментальне дослідження використання інноваційних форм і методів організації навчання дітей з інтелектуальними порушеннями проводилося на базі обласного закладу освіти «Заліщицький обласний багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр». У дослідженні взяло участь 12 педагогічних працівників, які навчають дітей з порушеннями інтелекту та 12 учнів з інтелектуальними порушеннями.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю.

Структура роботи. Дипломна робота магістра включає вступ, три розділи, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз літературних джерел та проведене нами експериментальне дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. На підставі аналізу загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури ми визначили, що важливим є застосування інноваційних форм і засобів організації навчання, тому що практичний досвід освітян підтверджує сприятливий вплив інноваційних технологій на весь педагогічний процес, саме: підвищується пізнавальний інтерес учнів до навчальних предметів; навчально-виховний процес стає незвичайним і яскравим; діяльність учнів набуває емоційної насиченості.

Вміле поєднання інноваційних методів у навчальній роботі створює «ситуації успіху», що позитивно позначається на настроях дитини, її самооцінці, рівні домагань та мотивації до навчання. Ефективність застосування цих засобів виявляється також у їхньому позитивному впливі на розвиток психічних процесів та пізнавальної активності учнів з порушеннями інтелекту.

2. Нами було здійснено експериментальне дослідження використання інноваційних форм і методів організації навчання дітей з порушеннями інтелекту.

Проведено анкетування вчителів закладу спеціальної середньої освіти з метою вивчення готовності до застосування та досвіду використання інноваційних засобів у роботі з дітьми з порушеннями інтелекту. Результати анкетування показали, що вчителі дедалі частіше використовують різноманітні інноваційні засоби у своїй роботі, оскільки це сприяє значній активізації пізнавальної діяльності та підвищує пізнавальний інтерес дітей, що тим самим сприяє кращому засвоєнню знань, умінь та навичок. Зазначимо, що школярам також більше подобаються ті уроки, на яких учителі цілеспрямовано, систематично використовують інноваційні форми і методи роботи. Нами помічено, що використання інноватики залежить також від віку та стажу вчителів. Зокрема, молодші педагогічні працівники у своїй роботі застосовують

більш сучасні методики, роблять це значно частіше ніж учителі з більшим педагогічним стажем. Визначено недоліки у застосуванні інноваційних методів, а саме: витрачається більше часу на підготовку до уроку; розсіюється увага учнів при неправильному підборі методів; для підготовки уроку з використанням інноваційних засобів іноді необхідно витратити власні кошти. Але не дивлячись на це, робимо висновок, що значна частина педагогів мають добрий ґрунт для впровадження нових педагогічних технологій.

3. Нами також було вивчено інтереси учнів з порушеннями інтелекту в навчальному процесі та їхнє ставлення до уроків з використанням інноваційних методів. Виявлено, що учням найбільше подобається малювати і вирізувати з паперу, виконувати тестові завдання, дивитися відео, переглядати презентації грати ігри, конструювати, слухати цікаві розповіді.

4. Здійснено спостереження за діяльністю дітей на уроках з використанням інноваційних засобів. Ми відвідали відвідано традиційні уроки образотворчого мистецтва, математики та української мови, а потім ці самі уроки, тільки з використанням інноваційних форм і методів. Визначено, що використання інновацій сприяє оволодінню учнем механізмів самовираження, самопізнання, самовиховання, самовизначення, самоосвіти та підвищенню мотивації до навчання. Нами визначено причини необхідності та доцільності використання інноваційних засобів у навчально-виховному процесі дітей з порушеннями інтелекту.

4. Нами було розроблено та впроваджено в освітній процес закладу спеціальної середньої освіти цикл уроків з використанням інноваційних засобів, зокрема ігрових завдань, задач та прикладів з застосуванням ЛЕГО-технологій.

Ми встановили, що для ефективного залучення до навчально-виховного процесу дітей з порушеннями інтелекту необхідна реалізація низки умов, зокрема розробка особистісно орієнтованих навчальних програм, проектування індивідуальних освітніх траєкторій, запровадження нових педагогічних підходів,

методів та засобів. При впровадження різноманітних інноваційних технологій необхідно дотримуватись алгоритму їх використання, при цьому включаючи і творчий елемент педагога.

Обґрунтовано особливості організації навчального процесу, що сприятиме формуванню математичних вмінь та навичок засобами ЛЕГО-технологій, зокрема, дотримання структури уроку, умов формування математичних вмінь та навичок на уроках, вимоги до застосування ігор та завдань (задач, прикладів) з використанням ЛЕГО.

Виділено, що стрижневою основою формування математичних вмінь та навичок є використання на уроках ігор та завдань з використанням ЛЕГО, спрямованих на активізацію уваги, на розвиток пізнавальних процесів, дрібної моторики рук та на забезпечення продуктивності діяльності.

Аналіз результатів засвідчив, що використання інноваційних засобів є досить ефективним, оскільки сприяє розвитку мотивації до навчання та пізнавальної активності дітей, підвищує їх розумову працездатність; сприяє розвитку психічних процесів та позитивно впливає на психоемоційний стан дітей з порушеннями інтелекту. Було виявлено, що використання на уроках ЛЕГО-технологій, сприяє підвищенню мотивації та рівня активності дітей та допомагає розвантажитися. Визначено, що ігрові завдання з ЛЕГО активізують мовлення, мислення, уяву дітей, викликають у дітей особливий інтерес та сприяють активній взаємодії між учасниками освітнього процесу та полегшують процес навчання.

Отже, здійснивши аналіз літературних джерел з теми дослідження, провівши експериментальне дослідження, було визначено, що використання інноваційних форм і методів організації навчання дітей з інтелектуальними порушеннями у сучасному закладі спеціальної середньої освіти є ефективним та доцільним, сприяє розвитку особистості дітей з інтелектуальними порушеннями та корекції порушень пізнавальної діяльності у них. Перспективними напрямками

дослідження цієї теми вважаємо розробку методики та прийомів використання ЛЕГО-технологій під час викладання різних навчальних предметів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Блеч Г. О. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови : наук.-метод. зб. Вип. 3, ч.1 / Київ : Пед. думка, 2012.180 с.
3. Боряк, О. В., Білоножко О. М. Інноваційні форми організації навчання української мови в старших класах спеціальної школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 23. С. 24-28
4. Бугера Ю.Ю., Дідик Н.М Інтерактивні технології як засіб формування мотиваційного компоненту готовності студентів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020.9 (103). С. 3-10.
5. Використання інтерактивних методів та мультфільмів у профілактиці ризикованої поведінки : методичний посібник для спеціалістів, які працюють з бездоглядними та безпритульними дітьми та підлітками / За ред. Т. В. Журавель; Авт. кол.: Т. В. Журавель, Т. Л. Лях, О. М. Нікітіна. Київ : МБФ «СНІД Фонд Схід-Захід», 2010. 168 с.
6. Висоцька А. М. Організація корекційно-виховних занять із розумово відсталими школярам // *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2012. № 1. С. 14 - 17.
7. Войцях Т. В. Ігрові технології: просвітницько-профілактичні ігри / Т. Войцях. Київ : «Вид. група «Шк. світ», 2015. 144 с.
8. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі та соціальному середовищі : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
9. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник / упорядник О. Рома. The ЛЕГО Foundation, 2018, 44 с.

10. Даниленко Л.І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі. *Управління освітою*. 2001. 3. С. 18-24.
11. Державний стандарт: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennyaderzhavnogostandartu-pochatkovoyi-osviti>
12. Дзюбо Л. В. Діагностика навчальної мотивації: збірник методик / Людмила Дзюбо, Людмила Гриценюк. Київ : Шк. Світ, 2011. 128 с.
13. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.-метод. зб. / за ред. Бондаря В. І., Луцьке К. В. Київ : Ін-т дефектології АПН України, 2000. Вип.1. 186 с.
14. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики : навч. посіб. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. - Рівне, 2001. 231 с
15. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. Сохань, І. Єрмакова, Г. Нессен. Київ: Богдан, 2003. 520 с.
16. Закон України про освіту <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція НУШ: <https://mon.gov.ua>
17. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційнометодичний збірник /Упорядник Г.О. Сиротенко. Полтава: ПОІППО, 2006. 124
18. Как использовать Лего для изучения математики. [Електронний ресурс] URL: <http://www.uaua.info/ot-6-do-9/shkola-ot-6-do-9/news-48608-kakispolzovat-ЛЕГО-dlya-izucheniya-matematiki/>
19. Карпенко О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Олена Георгіївна Карпенко. Київ, 2008. 46 с.
20. Константинів О.В. Клуб вихідного дня як інноваційна форма організації виховного процесу у спеціальній школі-інтернат

21. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagal-na%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
22. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з порушеннями інтелектуального розвитку / навчально-методичний посібник / авт.: Чеботарьова О. В., Трикоз С. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Бобренко та ін. — К., ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. — 88 с.
23. Криштоф Н. Активізація опорних знань учнів шляхом впровадження інтерактивних технологій. URL:<http://nkryshtof.blogspot.com/>
24. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році» від 31.08.2020 року № 1/9-495 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchan-nya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci>
25. Лусс Т.В. Формирование навыков конструктивно-игровой деятельности у детей с помощью ЛЕГО. М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2003. 104 с.
26. Макаєва Ю.А. Інтеграція легоконструювання в освітню діяльність. Дошкільне виховання. 2012. № 8. С. 104 – 108.
27. Макаєва Ю.А. Легоконструювання як фактор розвитку обдарованості. Початкова школа плюс . 2012. № 9. С. 66 – 69.
28. Матвєєва М. П., С. П. Миронова. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський, 2005. 164 с.
29. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних

зкладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» . Тернопіль, 2011. 42 с.

30. Методика навчання учнів 1-4 класів спеціальної школи : навч. посіб. / С. П. Миронова, О. В. Гаврилов, О. М. Ляшенко та ін. ; за заг. ред. О. В. Гаврилова. Кам'янець- Подільський : Друк-Сервіс, 2011. 312 с.

31. Миронова С. П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник. Кам'янець-Подільський, 2015. 267 с.

32. Миронова С. П., О. В. Гаврилов, М. П. Матвєєва. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка Кам'янець-Подільський. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. 264 с.

33. Міхєєва О.В., Якушкін П.А. ЛЕГО: середовище, іграшка, інструмент. Інформатика і освіта. 2016. № 6. С. 54 – 56.

34. Мозуль І. Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес на уроках природознавства в початковій школі. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». 2020. 27, 258-261

35. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник. Київ, 2007. 656 с.

36. Настільна книга педагога / Упорядники Андрєєва В. М., Григораш В. В. Харків : Основа, 2007. 352 с.

37. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг.ред. Н.М.Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160с.

38. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

39. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник /авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна,

Н. Ярмола. За ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 450с.

40. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.

41. Позакласна робота з математики у допоміжній школі : метод реком. / укл. О. М. Ляшенко. Київ : ІСДО, 1994. 20 с.

42. Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник /авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, І. Сухіна, С. Трикоз. За заг. ред. О. Чеботарьової. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 154 с.

43. Синьов В. М. Матвєєва М.П., О. П. Хохліна О. П. Психологія розумово відсталого дитини. Київ : Знання, 2008. 359 с.

44. Слободян Т. Мотивація до навчання студентів спеціальності «Соціальна робота» Магістеріум. 2008. Вип. 32. С. 73–77.

45. Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів: Практико зорієнтований посібник / За ред. канд. істор. наук І.Г. Єрмакова, канд. психол. наук К.С. Тороп, канд. пед. наук К.В. Рейди. – Дніпро: «Інновація», 2018. – 385 с.

46. Спеціальна методика викладання математики в допоміжній школі : курс лекцій. Частина 2 / упоряд. О. Гаврилов, О. Ляшенко, Н. Королько. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2006. 432

47. Сучасний урок з використанням ІКТ у початкових класах URL: http://markove.ucoz.ua/load/suchasnij_urok_z_vikoristannjam_ikt_v_pochatkovikh_klasakh/1-1-0-6.

48. Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 3 класів з інтелектуальними порушеннями [Режим доступу: [https:// lib.iitta.gov.ua/718310/](https://lib.iitta.gov.ua/718310/) ; <http://ispukr.org.ua>

49. Трикоз С. В., Блеч Г. О.. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
50. Чеботарьова О. В. Гладченко І. В. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.
51. Чеботарьова О. В. Реалізація компетентнісного підходу у навчанні школярів з порушеннями інтелектуального розвитку. *Діти з особливими потребами в освітньому просторі*. Київ: Симоненко І. В., 2019. С. 197–201.
52. Чеботарьова О. В., Гладченко І. В., Ярмола Н. А. Методичні рекомендації «Основи діагностичної діяльності корекційного педагога в роботі з дітьми з комплексними порушеннями розвитку» : навч.-метод. посіб. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 46 с.
53. Чеботарьова О.В. Сучасні технології навчання дітей з інтелектуальними порушеннями в Новій Українській Школі
54. Шість цеглинок в освітньому просторі школи : методичний посібник / упорядник О. Рома. The ЛЕГО Foundation, 2018, 32 с.